

15 Temmuz'un Edebî Yansımalarından Biri Olarak Temmuz Dergisi ve Direniş Şiirleri

Temmuz Dergisi

İlyas Sayım

15 Temmuz darbe girişimini takip eden süreçte edebî faaliyetler çerçevesinde vesayetçi anlayışa itiraz eden ve kendi iddiaları ile yayın hayatına başlayan dergilerden biri de Temmuz'dur. İsmi mahut darbe ve işgal girişiminin bertaraf edildiği aydan alan dergi Kur'anî telmihlerle dolu ideal bir yaklaşımla kendisi için şöyle bir hedef seçmiştir:

*Çizgimiz, “güzel söz” ile “kötü söz”ün bitimsiz mücadelesine taraftır. Mavallara, şımarık ve sapkın nutuklara, şeytanlaşanların zehirli fısıltılarına ve iğvalarına, kurumlu kuramlara, bürokratik sanatsal efelenmelere karnı toktur. Merkezinde adalet, hakkaniyet ve merhamet vardır. Koluna girdiğimiz değerler dizgesi, ayartmaya değil uyarmaya gayret eder. Avutmayı değil, ayıklığı savunur. Bilinci, hakkı ve sabrı örgütler. Kendi varlığını başkalarının yokluğu üzerine kurmaz. Ekini ve nesli bozanlarla aynı kaptan yemek yemez. Birlikte güzelleşmeye ve irtifa kazanmaya çalışır.*¹

Siyasi söylemlerden kaçınmayan dergi, bir yandan ülkemizin bölünmesi için çabalayan bütün şer odaklarını ‘Küresel Kabiller’ nitelendirmesi ile zemmederken diğer yandan edebiyat ve sanatın aktüaliteye saplanıp kalmaması gerektiğini ve bir belgeselci yahut tarihçi zihniyetiyle hareket etmek mecburiyetinde olmadığını dile getirir. Böylesi bir anlayışın aymazlık olduğu kanaatiyle şöyle bir tespitte bulunulur:

*Altında katledilen insanı hiç görmeyip sadece onun bağlandığı, asıldığı ağacın güzelliklerini övmek de sonuçta bir aymazlık hâli.*²

Temmuz, “propaganda edebiyatı” veya “ideolojik edebiyat” gibi ithamlardan korkmayarak en baştan itibaren edebî ve sanatlı olanı realiteden, hele de sosyal ve güncel hayattan asla ayırmaz. Ona göre edebiyat, kendisi olarak kalmak isteyen kimselere estetik mühimmatı ile eşlik edebilecek güçtedir.³ Burada askerî bir metafor olan “mühimmat”ın kullanılması dikkat çekicidir. Buna göre ordu içerisindeki hain yapılanmaların emellerini gerçekleştirmek uğruna kullanmaktan çekinmedikleri her türden ağır ve hafif silaha karşılık edebiyat ordusunun neferleri de estetik mühimmat ile donanmalı ve direnmelidir ve bu gaye en tabii bir haktır.

Temmuz, haksızlık karşısında verilen mücadeleyi ülkemizle sınırlamaz ve Amerika’da renginin kurbanı bir zenciden Halepli Umran’a kadar geniş bir yelpazedeki mazlum, mağdur ve hor görülmüşleri dillendirmeyi kendisine dert edinir. Bunu da kâinatın gövermiş ve arı şiiri eşliğindeki ilahî çağrı olarak yorumlar.⁴

Dergide deneme, makale, inceleme, hatıra, biyografi, hikâye, mülakat, eleştiri ve diğer birçok türe dair örnekler vardır ve çeşitlilik, bütün sayılarda istikrarını korumuştur. Türlerin değerlendirilmesinde tabii olarak kimi yazılar, sınırlarını daha net ortaya koymuşken kimilerinde ise bir türün diğeri ile iç içe olduğu gözlemlenmiştir.⁵ 5. sayıya geldiğinde ise

özel bir dosya sayısı oluşturulmuş ve Mehmet Akif Ersoy'un şahsiyetinde Müslüman Doğu'nun özüne inilmek istenmiştir.⁶

Pek çok edebiyat dergisinde görüldüğü üzere Temmuz'da da şiirler önemli bir toplam oluşturmuştur. Bunların mühim bir kısmının da sosyal duyarlılığı öncelediği ve yakın zamanda vuku bulan meşum darbe girişimini konu edindiği ya da en azından ondan etkilenmiş görüldüğü fark edilmektedir.

Biz de Temmuz'un bildirimize esas aldığımız ilk beş sayısından beş şiir seçerek 15 Temmuz ruhunu aksettiren ve metinler arasılık kavramı bağlamında epik şiir geleneği ile örtüşen örnekleri bir araya getirmeye ve yorumlamaya çalıştık.

Sorun ve Epik Şiir

Şair daima bir sorun karşısındadır. Bu, ister kendi iç dünyasından neşet etsin, ister kontrol edemediği dış şartlara bağlı olsun değişmez ve onu dile gelmeye ve sorununu paylaşmaya zorlar. Öyle sorunlar vardır ki bunların nesilden nesle işlenmesi ile bir gelenek teessüs eder ve şairler arasında duygu ve fikir birliği kurulur. Haksızlık ve ona karşı alınması gereken tavır kadim sorunlardan biridir. Şair mesleğini temsil edebilmek adına zorbalığa itiraz etmek ve sesini yükseltmek mesuliyetindedir. İsmet Özel'in vukufla ifade ettiği gibi şiir, kader ortaklığı olan kimselere işkencelere birlikte direnme şuuru kazandırır:

“Şiir başkaldıranların, haksızlığa uğrayanların sesidir, evet; çünkü şiir çoğunluğun kabullerindeki hapishaneyi, herkesin rahatlık duyduğu değerlerdeki işkence aletini görebilme ayrıcalığına sahip insanların yakınlık duydukları bir etkinliktir. Şiir okumak bu büyük hapishanedeki kardeşlerin birbirlerinden haberdar olmalarına, işkenceye birlikte direnmelerine yarar.”⁷

15 Temmuz darbe girişimi, öncesi ve sonrası ile devamlılık arz eden bir sürecin yalnızca küçük bir kesitidir. Kendilerinden alıntı yapacağımız şairlerin ona yaklaşımı esasında onu besleyen ve doğuran ve yarın da tekrar doğurabilecek olan kafa yapısına isyan şeklinde tezahür etmiştir. Yoksa sadece bir geceye mahsus bir olaya verilen anî ve hissî tepkiler “sorun” diye tanımladığımız mefhuma uymadığı gibi şiirin kuşatıcılığı içerisine de dâhil edilemezler.

Bir şiirin türüne ilişkin tek bir kelime ile hüküm vermenin güçlüğü ortadadır. Tıpkı mensur bir yazının edebî türler içerisinde hangi kategoriye girdiğinin tam bir kesinlik ile ifade edilmesinde mahzurlar olabileceği gibi bir şiirin “lirik, epik, didaktik, trajik, dramatik, ferdiyetçi ya da toplumcu gerçekçi” tanımlamalarından sadece biriyle alakalandırılması da problemli olabilir. Yine de birbirine benzer şiirler için genel bir yargıda bulunmak ve metodik yaklaşım ile onları bir başlık altında toplamak yanlış sayılmasa gerekir.

Temmuz'un ilk beş sayısında yayınlanma tarihine göre sıralayacağımız şiirler de kati bir kategorize açısından zorluk çıkartan bir içeriğe sahiptirler. Zira sosyal söyleyişlere eşlik eden ferdiyetçi hisler yanında lirik ve epik bir anlayışla da iç içedirler. Yine de ortak bir vasıfta buluşmalarını temin eden toplumsalcı bir karakterle belirginlik kazanmış gibidirler. Başka bir perspektif ise onları epik ve/ya neo-epik bir çizgiye yaklaştırabilir.

Epik şiirin anlaşılmasında onun topluma hitap eden kendine has bir ideoloji ve felsefî anlayış taşıdığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.⁸ Epik şiirin teorisini tespit eden ve örneklerini veren Hakan Arslan benzer tarafından ortaya konan tanımlama, oldukça kapsayıcı ve aydınlatıcı olması ile takdire şayandır:

“Aslında epik şiiri ideolojiden veya belli bir şiir felsefesinden kurtarsak bile, bu tarz şiirin hem gerekçeleri hem de işleyişi belli bir topluluksal ya da toplumsal ilgiyi zorunlu kılar. Epik bir şiir aynı zamanda dindarca ya da inançsızca dile gelmiş veya kaydedilmiş olabilir; ister tek bir müellifin kaleminden çıksın isterse de yüzyıllar süren anonim bir çoğalışla sayısız değişiklere ulaşmış olsun, yegâneliğin, istisnai oluşun bir ifadesi ya da kadimliğin, geleneğin doğal bir çeşitlemesi olabilir; toprağın altıyla ve yerin yüzüyle ilgilendiği kadar göklerin meraklı maceralarından da dem vurabilir; yüksek heyecan da sakin bilgelik de epik şiirin yabancı olmadığı duygu biçimleridir; nihayet, amaçsız görünen bir vahşet de insanlığı çekip çevireceği umulan bir iyi gönüllülük de onun konusunu oluşturabilir. Kısacası, epik şiirin sınırları ne tek tek örneklerinin sanatsal ya da kamusal sınırları ne de şu veya bu sözlüğün, teorisinin ya da görüşün belirleyebileceği sınırlardır.”⁹

Direnış şiirlerinde epik şiir unsurlarından bilhassa “halk” dikkati çeker. Diğer iki unsur ise “kahraman ve şair”dir.¹⁰ Edebî türlerin geçişkenliği gibi bu üç öge de yakınlaşabilir ve kimi zaman biri diğerinden ayrılamayacak derecede yekdiğerine nüfuz edebilir. Nitekim çoğu zaman bir seyirci ya da en fazla destekçi rolündeki halk, darbe girişiminin yaşandığı gece kahraman statüsüne yükselmiş ve ortaya koyduğu eşsiz cesaret ile şairlere bereketli bir ilham kaynağı olmuştur.

Direnış Şiirleri

Beş farklı sayıdan seçtiğimiz beş ayrı şaire ait şiirler ile şimdiye kadar açıklamak ve temellendirmek istediğimiz görüşleri örneklendirmek istiyoruz. Bütünlük ve akıcılığın zedelenmemesi adına şiirlerin tamamını alıntılarlamak ve kimi mısraları yer yer tekrar etmek durumunda kaldık.

Bunların ilki olan “Bir İftitah Tekbiri Gibi” başlıklı şiir derginin genel yayın yönetmenliğini yürüten Ali Emre’ye aittir ve zengin çağrışım, telmih ve hayallerle doludur.¹¹

Bir İftitah Tekbiri Gibi

Bakışlarının çitinden vuruşkan bir küheylanla geçeceğim.
Köklerine su yürüyünce bire bin veren başaklar gibi
Mübarek ve müsella çocuklar birikecek terkimde.
Toprağa hiç değmeyen kaftanlı sözler
Yanaşmalara ısmarlanmış iki büklüm kasideler
Nicedir başını döndürüyor, evini zehirliyor senin.
Duha suresinden, uyumayan güvercinden, seherden
Okçular tepesinden, eliflerden, ayın onbeşinden
Bir müfrezeyle gireceğim o kirli, o kibirli köşküne.

Tuz ırmağına dönüp kavursa da tüm kesiklerimi
Zülfikâr'ın çeliğine merhem olsun diye yaratılan terim.

Ey her sözüme mim koyan, kaş çatan, adam tutan fettan
Aylak ve kelepir ordularını boşuna sürme üstüme.
Sarayının gündelik öğünlerinden olan fesat
Bükemez, huşu gazasında ve dert dersinde dökülen
Tertemiz yaşlarla abdest almış bileğimi.
İşte senin haşhaş yutmuş neferlerin yılışık nedimelerin
İşte ardımda benim çakmak çakmak şavkıyan gürzler.
Ne bir siper ararım oklarından korunmak için
Ne öfkemin soğuyacağı تنها bir kıyı dilerim.
Atlarımı bağladım toprak orucu tutan gemilere
Karalar giymiş o ulu kapıda kaç kere yaktım kendimi.

Ey sözlüğü murdar sanatı hunhar münkire dildar hükümdar
Ya şimdi bir şehit salâsı okunur burçlarının önünde
Ya cemaatsiz bir iftitahtekbiri gibi hep kıyamda beklerim.

Şair, iftitahtekbiri ile geniş ve zengin bir çağrışım dünyasına kapı aralar, zira açılış manasındaki bu kelime namazı ve namaz da kıyam eylemini hatırlatmaktadır. Kıyamın bir çeşidi de zalim hükümdara karşı hakkı gerçeği söylemektir.¹² Zaten “ey” ünlemi ile hitap doğrudan doğruya sözlüğü kirli, sanatı kanlı ve inkârcılara gönül vermiş olan hükümdara dönüktür.

Bir “sorun” olarak görülen hükümdarın meskeni de kirli ve kibirlidir; gündelik öğünü fesattır; neferleri haşhaşî, nedimleri yılıştır; ulvî değerlere değil, yanaşmalara ısmarlanmış kasidelerle zehirlenmiştir. Bu kadar kötülük barındıran ve üreten bir saray, bir müfreze ile fethedilmeyi, yani iftitahtekbirinin müjdelediği açılım ve atılımı gerektirmektedir. Fetih müfrezesi kararlı ve dirayetli neferlerden mürekkeptir: Duha Suresi, uyumayan güvercinler, şehir, okçular tepesi, elifler ve ayın onbeşi. Burada hem siyer-i nebideki olaylara hem de yakın zamanda savuşturulan darbe teşebbüsüne açık göndermeler vardır.

Böylece şair geçmişten bugüne uzanan direnme bilinciyle anlık düşünmekten veya fevrî bir tepkiden kurtulmuştur. O, gemilerini yakan Tarık bin Ziyad'ın bir halefi olmakla kendini daha önce de defalarca yaktığını ve toprak orucu tutan gemileri sayesinde bir sipereya da kıyıya ihtiyacı olmadığını haykırır:

Ne bir siper ararım oklarından korunmak için
Ne öfkemin soğuyacağı تنها bir kıyı dilerim.
Atlarımı bağladım toprak orucu tutan gemilere
Karalar giymiş o ulu kapıda kaç kere yaktım kendimi.

İkinci direniş şiiri Mustafa Halil'e aittir ve “Bill'i öldüreceğiz” şeklinde tercüme edebileceğimiz “WeWillKill Bill” başlığını taşır.¹³

wewillkillbill

ilk önce ismine karar verildi bu şiirin
demektir ki adımlarımız düzenli olmaya meyilli
yalan söylemeyeceğim yaşamımdaki çelişki
ahlarvahlar arasında bach dinlemekle eşittir

terk edilmiş bir manastırdır şimdi kalbim
fırlar gibi bir filmin setinden dünyaya düşen
cebimde hiç büyümeyen çocuklar biriktiririm
bir gün Allah katına yükselmeyi bekleyen

çocuk parklarında mezarlıklar müdürlüğü
tank neyse de uçakların önünde durulmuyor
göz gözü görmesin ne yazar dünya kalp mezatı
satılmışla ticaretten edilen kâr nereye kadar

vicdanımızla oynuyor siyaset bilimi
miting meydanlarında sadaka dağıtıyorlar
gerçeği görün diyorlar bakın dağın ardında
dağ bile yokken bu nasıl yalan arkadaşlar

şimdi ben Bill'i nasıl öldürmeyeyim
ahalisi inancıma savurmuşken kılıçlarını
beni hayatta tutan şey yalnız dedem İbrahim'i
bile sevindirecek bir hamlenin hayali

Bu şiirde de “Bill”in şahsında tecessüm etmiş bir karşı kutup vardır ve şair ilk adım olarak başlık seçimi konusundaki isabetten, yani doğru bir hedef tayininin öneminden bahseder. Ona göre başlangıcın doğruluğu, zikzak çizmeden ve sapmadan ilerleyecek olan adımların habercisidir.

Şairi tedirgin eden başka bir sorun da algılarda gerçekleştirilmek istenen tahribat ve tahrifattır. Siyaset bilimi akıl ve vicdanla oynayan bir vasıtaya dönüştürülmüştür ve kitleler, yalanlarla yönlendirilir olmuştur:

vicdanımızla oynuyor siyaset bilimi
miting meydanlarında sadaka dağıtıyorlar
gerçeği görün diyorlar bakın dağın ardında
dağ bile yokken bu nasıl yalan arkadaşlar

Bu kurulu düzen sonsuza değin sürecek değildir ve elbette ki kaçamayacağı mukadder bir son ile karşılaşacaktır. Şair ve belki de onun bir gün Allah'a yükselsinler diye cebinde biriktirdiği çocuklar Bill'in işini bitirecek ve dedeleri İbrahim'in tevhid ve adil düzen adına verdikleri mücadelenin modern zamanlardaki halkası olacaklardır:

şimdi ben Bill'i nasıl öldürmeyeyim
ahalisi inancıma savurmuşken kılıçlarını

beni hayatta tutan şey yalnız dedem İbrahim'i
bile sevindirecek bir hamlenin hayali

Üçüncü örneğimiz İsmail Söylemez'in uzun soluklu "Dillerinde Katlin Kanlı İzleriyle Kekeleyen Kelime Cellatları" adlı şiiridir.¹⁴ Kaside tarzını andırır nitelikte beyitlerle kurulsa da iki üçlük ve sonda yer alan tek bir mısra göze çarpar.

dillerinde katlin kanlı izleriyle kekeleyen kelime cellatları

dil katlinden tutuklanmış o kelime celladının
kekeme kelepçelere anlattığı bir rivayettir bu

dil zinciri kırılmıştı heceler sapır sapır dökülmüştü
son dil tamircisi gölgesine çekilmişti emeklilik hayalinin

temmuzdu ve sıcak terliydi direniş tüm sözlüklerde
kaşıntı kabilinden bir şeydi bütün dürtüler kirli örüntülerde

inanıyorduk o halde üstündük bütün püsküllü cümlelerde
ve üzüntüler gevşiyordu keder yeise bulanıp yok oluyordu

bir ayet süzülüyordu yorgun hafızalardan argın bayırlardan
anahtar sesine dönüşüyordu gözlerde apaçık bir fetih müjdesi

ve bir şiir dökülüyordu şerefelerden meydanların gel sesiyle
peygamber geleneği bir çağrıydı bu bilal'in tarihe hediyesi

anneler ürkek acılarıyla kanlı kederleriyle babaların gölgesinde
ve çocuklar umutlarına sarılmış pamuktan iplerin nefesinde

kadınlar kadınlar kıyamların göbeğinde gecelerin en incesinde
ve erkekler tespit tutanaklarına inat varoluş temrinlerinde

kapkara kıvılcımlar anlatırdı bize bu şarkının sonsuzluğu
koşar adım şarkısına dönüyordu bütün evler ve sokaklar

biliyorduk yenilmez isek karanlığına o gecenin sapasağlam
paketlenmiş bizi beklerdi umut sokağında apaydınlık sabahlar

ve biliyorduk çünkü titriyorduk iliklerimizden adeta sökülüyorduk
susmuyordu çağrılar çağıldaya çağıldaya susturuyordu çağı

gece terk edip giderken sokağı kışlanın kapısında gördük o hain celladı
rötuşlu bir kep gölgesine sığınmış kapkaranlık iki korku çukuruyla

kuşatma kurulmuş saflar gerilmişti kıpkırmızıydı akan o gencecik kan
ikinciydi belki de orduydı bilemedik biz o hain kim vurduyu

hudutlarını yırtmış bir general gölgesi görüldü birden bir korku havuzunda
çalkalandı durdu diller kızgın demirden kelimeler kazanında

bir yemin düřtü bir anne dilinden memleketimin tam da bu yakasında
bu geceyi bir ninni eyleyeceğim körpe zihinlere süs diye ekleyeceğim
bey babası gelende şenlikler göğ erende gökler de ağarsın diye

ve sen güzelliği sıcakık ekmek gibi dilimleyebilir misin anne
sahur sofrasına bir imsak seherinde çıkıp ersem kapına

bak ki anne düşünce uykunun bedenine
batıp duran sivri uçlu bir iğnedir bu gürültülü gecelerde

gökyüzü lacivert gerdanlık inciler parıldar böğünde
kayanlar kaçanlardır bilinir bu lakin

kiremit sesine mağlup mahir kıptiler kadar
ay çıksa da çıkmasa da yetimdir kaderine kurşun sıkıanlar

kelimeler de tuzlanmalıdır kokmasın için
sonra bir kıpti çığlığı kopar sabah ezanı susunca
kalınca bir örtü çekilip alınır gibidir şehrin üstünden

kuş sesleri yeniden kurgulanıyor seher ninnileri
ve susar gecenin geveze çocukları cırcır böcekleri

işbu terane tevil götürmez kabildendi şarkısız dillerde

Şiirde yoğun olarak hissettiğimiz 15 Temmuz direniş i dil metaforu ile aktarılmış, edebiyat ve dilbilgisinden tabirlerle aksiyon kelimeleri arasında bir irtibat kurulmuştur. Buna göre direniş kelimesi bütün sözlüklerde sıcak terlidir zira aylardan Temmuz’dur ve bir çarpışma ve çatışma saati gelip çatmıştır. Diller kızgın demirden kelimeler kazanında çalkalanıp dururken psikolojik üstünlük inananlardadır; ne de olsa onlar püsküllü cümleler karşısında yılgınlık göstermeyecek kadar sebatkâr ve kırılan dil zincirine ve sapır sapır dökülen hecelere rağmen umutludurlar. Şerefelerden meydanlara çağır an bir şiir duyulur ve Bilal’le başlayan bu peygamber geleneği karşısında ev ve sokaklar şenlenerek birer şarkıya dönüşür. Artık saflar gerilmiş ve çağrılar eski çağı susturup aydınlık sabahları müjdelemiştir. Akan kan gencecik ve kıpkırmızı da olsa, general gölgeleri hudutlarını yırtıp korku havuzlarında görülse de kelime cellatları kışla kapılarında boy gösterip kapkaranlık korku çukurlarıyla baksalar da hüsrana uğrarlar. Bundan sonra yapabilecekleri tek şey şarkıdan mahrum dilleriyle işledikleri kelime kıyımını kekeme kelepçelere anlatmaktan ibarettir. Annelere ise asil bir vazifeyi yerine getirmek düşer: O geceyi bir ninni ezgisine çevirmek ve körpe zihinleri onunla süslemek.

bir yemin düřtü bir anne dilinden memleketimin tam da bu yakasında
bu geceyi bir ninni eyleyeceğim körpe zihinlere süs diye ekleyeceğim
bey babası gelende şenlikler göğ erende gökler de ağarsın diye

Bir diğ er darbe şiiri Sadık Koç’a ait “Temmuzu Vermeyen Millet”tir.¹⁵ Yalın anlatımı ile dikkat çeken şiirde direniş in gerç ekleş tiği Temmuz ayı milletin öz benliği olarak görülmüştür.

Temmuzu Vermeyen Millet

Ne şehir ne şiir
Köydeydim
O çevre düzenlemesiz muhteşemlikte
Gündüzü güzelliyordu bahçede olmak

Güzeldi gecelerin karanlık olması.
Temmuzdu ortaklaşa yaşadığımız
Tam ortasından bölünmüş bir temmuz
Yarısı aydınlık, karartmadı diğer yarısını
Sahibinin yardımıyla
Vermedi temmuzu aziz milletimiz
Vermedi ağustos ve eylülü baba oğul
Hicri ve miladi olarak
Kıyamete kalan seneleri.

Dinlerken, bütün dağlarını memleketin
Dolaşmak istersin
Bu topraklar dersin dolu dolu
Bu ülke dersin ve bu millet
Başka da bi şey duymak istemem
Yani diyeceğim şu ki bu millet
Sevdi türküleri
Musa Eroğlu dinlemeyi vermedi.

Sanki yüzyıl geriden gelen
On beşliler de çıktı evinden
Dönünce kapatırım dediği
Bilgisayarı kaldı kardeşine
Kırışık bir çarşaf ve
Bir daha giyilmeyecek elbiseler
Anne kahvaltıya pizza yapsana
Cümlesini bir daha duyamamak kaldı annesine
Hatırladıkça hayırlısıyla iyi bir liseye girse
Gibi bir endişesizliğin
Göğüs daraltan ağırlığı babasına.

Darbe girişiminin ayın tam ortasına denk gelmesi ile zamanın ikiye bölünmesive bundan sonra karanlığın hâkim olması tehlikesi belirir:

Temmuzdu ortaklaşa yaşadığımız
Tam ortasından bölünmüş bir temmuz

Bu aslında safların da ayrışması ve hakla batıl savaşının patlak vermesidir. Bir yanda kendi iradesi ile istediğini seçme hürriyetinde olanlar yer alırken diğer yanda bu iradeye el koymak isteyen şer odakları kümelenmiştir. Batılın üstün gelmesi ile gelecek kararacak ve yarına bırakabileceğimiz bir ağustos ve eylülümüz kalmayacaktır. Ne var ki karanlığı temsil

edenlerin hesaba katmadıkları bir mucize gerçekleşir: Baba oğlu, oğul babayı kayırmayacak ve beraber çarpışacaklardır.

Vermedi temmuzu aziz milletimiz
Vermedi ağustos ve eylül baba oğul

Sürekli eleştirdiğimiz yeni nesil cihad yolunda genç dedelerini takip ederek geride açık bıraktıkları bilgisayarlarını bırakırlar ve hicrî ve miladî senelerini, dağlarını, topraklarını, Musa Eroğlu dinlemeyi düşmanına vermemek için canlarını siper ederler:

Sanki yüzyıl geriden gelen
On beşliler de çıktı evinden

Gidip de dönmeyen gençlerin bıraktıkları acı izlere rağmen artık Temmuz millette kalmış ve temmuzun sahibinin yardımıyla millet “aziz” sıfatını bir kez daha hak etmiştir:

Sahibinin yardımıyla
Vermedi temmuzu aziz milletimiz

Kendisinden örnek vereceğimiz son şair Adem Turan’dır. Şiiri “Yanlış Hayat” başlığı ile yeryüzünde kan dökmeyi ve fesat çıkarmayı seven kimselerin bu eylemlerine bir reddiye mahiyetindedir.

Yanlış Hayat

Önce burada biz vardık, sonra tutup siz geldiniz
Oturdunuz heykel yonttunuz, kalktınız kana buladınız her yanı.

Kan! Çürüyen yerlerinize iyi mi geldi, nereden geldi, kime geldi?
Makyajınız sabaha değin mi sürdü; öyle miydi, size miydi, güzel miydi?

Sürün öyleyse o kanı, iyice sürün, uzanabildiğiniz her yere
Yastığınızın altına, küpeştelere, kapı önlerine sürün!

İnsanı makine eyleyin, şehirleri talan, tabiatı toz duman
Dökün bütün hünerinizi, kopun ve tutuşturun yeryüzünü hiç düşünmeden!

Hayatın silgisi yoktur; (Kan!) bunu asla unutmayın! (Silinmez!)
Bir de şunu: Bizde şiir böyle yazılır; mazlumlara adına, toprağın bağrında, aşk ile...¹⁶

Bize ait olan ve bizimle özdeşleşen topraklar, burada varlık iddiası taşıyan yabancıların istilasıyla kana bulanmıştır. Her yere bulaşan kan kadar kanlı ellerin yonttuğu heykeller de zulmü ve baskıyı çağrıştıran başka bir imajdır:

Önce burada biz vardık, sonra tutup siz geldiniz
Oturdunuz heykel yonttunuz, kalktınız kana buladınız her yanı.

Bu kan emici ve kan dökücü zihniyet, yalnızca insanın değil, tabiatın da düşmanıdır. İnsanı fitrî hasletlerinden kopardığı gibi, şehirleri yıkar, tabiatı tahrip eder:

İnsanı makine eyleyin, şehirleri talan, tabiatı toz duman
Dökün bütün hünerinizi, kopun ve tutuşturun yeryüzünü hiç düşünmeden!

Şairin sorun olarak kabul ettiği ve varlıkları karşısında kendinden emin bir duruş sergilediği bu hunharlara bir hatırlatması vardır: Kötülüklerinin fark edilmediğini yahut unutulacağını zannetmeleri bir yanılgıdır. Hayat, silgi kullanmadığı için her yere bulaştırdıkları kan izleri onları ele verecektir:

Hayatın silgisi yoktur; (Kan!) bunu asla unutmayın! (Silinmez!)

Şair son bir ihtarla hasımlarının ümit etmeyeceği bir huruç ve kıyam sergiler ve onların makyajlı yüzlerine şiirin hakikatini haykırır:

Bir de şunu: Bizde şiir böyle yazılır; mazlumlara adına, toprağın bağrında, aşk ile...

Sonuç:

15 Temmuz’da yaşanan hain darbe ve işgal girişimi ve halkın ona karşı metin ve cesur duruşu edebî hafızamızda derin izler bırakabilecek güçlü ve daimî bir tesire sahiptir. Bu canlı damarın besleyeceği metinler birbirinden farklı ve kimi zaman da tezatlı bir hüviyette tezahür edebilir. Yine de onların sosyal yönden güçlü olmak gibi müşterek bir bağla irtibatlandırılacaklarını söylemek yanlış olmaz.

Yayın hayatına darbe teşebbüsünden sonraki Ağustos ayında başlayan ve hâlihazırda Temmuz 2017 itibariye 12. sayısına ulaşan Temmuz dergisi, bahsi geçen sosyal hadisenin edebî bir reaksiyonudur. Bu sebeple dergideki değişik edebî tür örneklerinin yoğunluklu bir biçimde toplumcu bir çizgi takip ettiği ve alternatif oluşturma iddiasında oldukları görülür.

Bunlar içerisinde şiir önemli bir yekûn oluşturur. Şiir kapsamındaki metinlerin mühim bir kısmının da diğer türlerde olduğu gibi sosyal bir karakter sergiledikleri gözlemlenmiştir. Biz, tarz ve üslupları ayrı beş şiir seçerek bunlar üzerinden yaptığımız okumalar ile darbe girişimi ve edebiyat münasebetini yeniden kurgulamaya çalıştık. İncelememize konu olan şiirleri “direniş şiirleri” olarak ifade ettik. Bu isimlendirme ile hepsinin darbe girişimi sonrasının ürünleri olduğunu ve bağlam olarak yalnız onu seçtiklerini ifade ediyor değiliz. Maksadımız, edebiyatımızın en köklü temalarından biri olan “zulme karşı sessiz kalmama”nın içinde bulunduğumuz zaman dilimindeki misallerini ortaya koymaktan ibarettir.

Şiirlerin kategorisinde kesin bir yargıdan kaçınmakla beraber “epik” tanımlamasını uygun gördük. Bunun da sebebi bütün şiirlerde ortak bir doku gibi karşımıza çıkan direnme, boykot, aksülamel, itiraz ve nefsi müdafaa gibi kahramanlık unsurlarıdır.

Bu ve benzeri tarzdaki şiirlerin ne denli uzun ömürlü olacaklarına dair şimdiden bir hükme varmak zordur. Fakat tam bir itminan içinde şunu söyleyebiliriz ki 15 Temmuz’da yaşadığımız o acı tecrübenin eserlerimize bir ruh üfleme ve onları yarına taşıma kudreti sanıldığından çok daha yüksektir. Gelecek nesiller direnişin sadece sosyal planda kalmayıp edebiyat sahasında da sürdürüldüğünü görmekle kendi destanlarını yazacaklar ve epik geleneğe bir halka daha ekleyeceklerdir.

Dipnotlar:

* Arş. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Muş,
sayimilyas@hotmail.com

1- Editör, Kahramanın Dönüşü, Temmuz, S. 1, sf. 1. (Temmuz Dergisi'nin isim belirtilmeden sunulan takdim yazıları için tarafımızca "editör" kelimesinin kullanımı uygun görülmüştür. Ayetlere yapılan telmihler için bkz: 14/24, 17/53, 35/10, 39/18, 39/23, 48/29)

2- Editör, Acı ve Umut Birden Fazla Yolla Konuşur, Temmuz, S. 2, sf. 1

3- Editör, Avucumuzda Kor Bir Ateşle, Temmuz, S. 3, sf. 1

4- Editör, Çürümüşlük ve Çözümüşlükten Hicret Etmek, Temmuz, S. 4, sf. 1

5- <https://www.haksozhaber.net/mus-ozgur-derde-temmuz-dergisi-degerlendirildi-84266h.htm>

6- Editör, Müslüman Şark'ın Feryadı, Şiirimizin Muhkem Hisarı, Temmuz, S. 5, sf. 1

7- İsmet Özel, Şiir Okuma Kılavuzu, Şule Yayınları, İstanbul, 2004, sf. 50

8- Servet Şengül, Modern Türk Edebiyatında Epik Şiir, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Van, 2016, sf. 8

9- Hakan Arslanbenzer, Neo-Epik Şiir, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2012, sf. 75.

10- Hakan Arslanbenzer, Age, sf. 80.

11- Ali Emre, Bir İftitah Tekbiri Gibi, Temmuz, S. 1, sf. 10.

12- <http://www.islam-tr.net/forum/konu/zalim-sultana-hakki-soylemek-en-buyuk-cihaddir.23526/>

13- Mustafa Halil, WeWillKill Bill, Temmuz, S. 2, sf. 7

14- İsmail Söylemez, Dillerinde Katlin Kanlı İzleriyle Kekeleyen Kelime Cellatları, Temmuz, S. 3, sf. 8

15- Sadık Koç, Temmuz Vermeyen Millet, Temmuz, S. 4, sf. 10

16- Adem Turan, Yanlış Hayat, Temmuz, S. 5, sf. 9

[Haksöz Dergisi Sayı: 316/317 - Temmuz/Ağustos 2017](#)

Kaynak: [15 Temmuz'un Edebî Yansımalarından Biri Olarak Temmuz Dergisi ve Direniş Şiirleri - İlyas Sayım](#)

